

Historiografija o Židovima u Hrvatskoj

U drugoj polovini 19. i početkom 20. stoljeća službena se historiografija u Hrvatskoj bavila uglavnom poviješću država, ratovima i ulogom velikih ličnosti. Povijest Židova bila je tema izvan njezina interesa.

Ni sami Židovi nisu se bavili vlastitom prošlošću. U drugoj polovini 19. stoljeća, iako u društvenom i ekonomskom smislu već vrlo prosperitetni, bili zajednica bez pravog povijesnog identiteta, odnosno svijesti o vlastitoj prošlosti na hrvatsko-slavonskom prostoru: još godine 1889. "rodoljubni Izraeličanin" neodređeno je tvrdio da "neznamo točno, kada su došli prvi sinovi Izraela u ovu zemlju, ali jamačno nije tomu davno. Doselili su se oni ovamo najviše iz njemačkih i magjarskih krajeva... da traže kruha".¹ Tek je Lavoslav Šik 1925. govorio o "potrebi povjesnice Jevreja u Jugoslaviji", a Lavoslav Glesinger je tek skromno zaželio "da se jednom počnu sistematski istraživati arhivi naših starih gradova i bivših županija s obzirom na povijest Jevreja u našim krajevima".²

Već je zagrebački rabin (kasnije nadrabin) Gavro Schwarz na samom početku stoljeća napisao prve studije o židovskoj povijesti koje su i danas upotrebljive.³ No, on se sljedećih godina i desetljeća bavio drugim poslovima, a nitko zadugo nije nastavio tamo gdje je Schwarz stao. Tek potkraj dvadesetih i početkom tridesetih prvim se priložima o povijesti Židova javljaju Lavoslav Schick (Šik)⁴ i Lavoslav Glesinger.⁵ No, ni

¹ *Narodne novine* 136, Zagreb 1889.

² L. Glesinger, Moises Jakobsohn, prvi tolerirani Jevrejini u Hrvatskoj, *Židov* 1936/24.

³ Prilozi k povijesti Židova u Hrvatskoj u 18. st., *Vjesnik Zemaljskog arhiva* III, Zagreb 1901, 185-194 (I. dio); *Vjesnik Zemaljskog arhiva* IV, Zagreb 1902, 189-192 (II. dio); Prilozi k povijesti Židova u Hrvatskoj, Iz starine zagrebačke općine (1806-45), *Vjestnik Kr. Hrv.-Slav.-Dalm. zemaljskog arhiva*, god. V, sv. 2, Zagreb 1903, 89-104; Iz starina zagrebačke izraelske općine, *Vjesnik Zemaljskog arhiva* XVI, Zagreb 1914, 102-116.

⁴ Naprimjer, Sedam generacija zagrebačke jevrejske porodice, *Židov* 5 i 6, Zagreb 1934; Židovi u slovenskim zemljama, nekad i sad, *Nova Evropa* 9-10, Zagreb 1922; *Domus judaeorum*, Židovski dom u Zagrebu, u: *Godišnjak Izraelske bogoštovne općine zagrebačke I*, Zagreb 1927/8; Zagrebački Židovi u privredi, *Židov* 1927/17; Iz povijesti zagrebačkih Jevreja, *Židov* 1931/37; Tragom prošlosti zagrebačkih Židova, *Židov* 1932/16; Obraćanje dra. Hinka Hinkovića, *Židov* 1934/36; Iz Siebenscheinove porodične kronike, *Židov* 1938/12.

⁵ Između mnogih Glesingerovih (Glaessinger) priloga vidi, primjerice, Ilirski pokret i Jevreji, Zagreb 1936; Interesantan prilog povijesti Jevreja u bivšoj Vojnoj Krajini, u: *Židov* 1935/36; Iz povijesti Jevreja u Hrvatskoj, *Jevrejski almanah* 1954, Beograd 1954, 60-67; Hebraizmi u govoru zagrebačkih Jevreja i ne-Jevreja, *Jevrejski almanah* 1957-1958, Beograd 1958, 9-28; Prvi jevrejski bolesnici u Zak-

to nije bilo sustavno – Schick je bio istaknuti odvjetnik i cionistički aktivist,⁶ a Glesinger iznimno obrazovan liječnik, kasnije profesor povijesti medicine na zagrebačkom Medicinskom fakultetu i glavni urednik Medicinske enciklopedije.

Schwarz se još jednom u drugoj polovini tridesetih vratio svojoj mladalačkoj temi – povijesti, pa je 1939. objavio knjigu o povijesti zagrebačkih Židova do polovine 19. stoljeća. Pišući predgovor, u rujnu 1939, dakle, kada je Drugi svjetski rat već počeo, Schwarz se pravdao kako je njegov historiografski "pako rad ma da je skroman bio prožet ljubavlju za općinu..." te je optimistički najavljivao kako će "drugi nastaviti prikazati kako se židovska općina dalje razvijala".⁷

Schwarzova knjiga bila je kruna svojevrsnog napora da se u Zagrebu i u Hrvatskoj utemelje istraživanja o povijesti Židova. Da su prilike bile normalne, vjerojatno bi se osnovala neka specijalizirana institucija posvećena dijelom ili uglavnom istraživačkom radu, ali je stigao holokaust.

Poslijeratno razdoblje stvara posve novu situaciju. U zagrebačkoj Židovskoj općini više nije bilo nikoga tko bi se zanimao za židovsku povijest. Jevrejski istorijski muzej osnovan je pedesetih godina u Beogradu kao središnja institucija koja čuva tragove židovske povijesti i egzistencije na području bivše Jugoslavije. Iako se oko Muzeja okupio priličan broj istraživača te je pokrenuta značajna istraživačka djelatnost,⁸ nikada se nisu pojavili stručnjaci čiji bi jedini, ili barem glavni interes bio povijest Židova. Samo su neki historičari, kao Grga Novak,⁹ Jorjo Tadić,¹⁰ Slavko Gavrilović,¹¹ Duško Kečkemet,¹² Miroslava Despot-Blis,¹³ Bernard Stulli¹⁴ iskazali veći interes za židovske teme. Vrlo je karakteristično da je najznačajniji doprinos povijesti holokausta u socijalističkoj Jugoslaviji napisao Jaša Romano, čovjek koji nije bio profesionalni historičar.¹⁵ No, beogradski krug se ipak pretežno bavio užim područjem – Srbijom, Vojvodinom, nešto Bosnom i samo je jedan od šest Zbornika Jevrejskog istorijskog muzeja – onaj prvi, izdanih u doba Jugoslavije, bio je posvećen hrvatskim Židovima – naime, Židovima u Dubrovniku.¹⁶

ladnoj bolnici u Zagrebu, Jevrejski almanah 1965-67, Beograd 1967, 92-97; Jedna molba za dozvolu boravka u Zagrebu iz godine 1830, Omanut 10, Zagreb 1939, 160-163; Dr. Lavoslav Šik, 1881-1942, Jevrejski pregled 9-10, Beograd 1974.

⁶ O Schicku, I. Goldstein, Holokaust u Zagrebu, na raznim mj.

⁷ G. Schwarz, Povijest zagrebačke židovske općine od osnutka do 50-ih godina 19. vijeka, Zagreb 1939, 5.

⁸ Zbornik Jevrejskog istorijskog muzeja čiji je prvi broj objavljen 1971. godine.

⁹ Novak, G., Židovi u Splitu, Split 1920.

¹⁰ J. Tadić, Jevreji u Dubrovniku do polovine 17. stoljeća, Sarajevo 1937.

¹¹ S. Gavrilović, O Jevrejima u Ugarskoj XVIII. i XIX. veka, Jevrejski almanah 1971-1996, Beograd 2000, 123-136.

¹² D. Kečkemet, Židovi u povijesti Splita, Split 1971.

¹³ Između mnogih priloga, vidi, npr., M. Despot, Protužidovski izgredi u Zagorju i Zagrebu godine 1883, Jevrejski almanah 1957/8, Beograd 1958, 75-85; M. Despot, Jacques Epstein – život i rad, Jevrejski almanah 1963 – 1964, Beograd 1965, 82-91.

¹⁴ B. Stulli, Židovi u Dubrovniku, Zagreb 1989.

¹⁵ J. Romano, *Jevreji Jugoslavije 1941-1945, Žrtve genocida i učesnici narodnooslobodilačkog rata*, Beograd 1980.

¹⁶ Iscrpnija bibliografija o ovoj temi nalazi se u M. Mihajlović, Jevreji na jugoslovenskom tlu, Podgorica 2000; I. Goldstein, Die Forschung über die Juden in Kroatien – Überblick über Forschungsstand und künftige Aufgaben, in: *Juden in Grenzraum*, Eisenstadt 1993, 143-157.

Potkraj 20. i početkom 21. stoljeća stanje se umnogome promijenilo. Interes za židovske teme, za židovsku povijest, kulturu, povijest umjetnosti, itd., značajno je porastao. Događa se to od sredine osamdesetih, pogotovo nakon velike izložbe "Židovi na tlu Jugoslavije", održane u Zagrebu 1988. godine.¹⁷

Stoga već i prije raspada Jugoslavije počinje samostalna izdavačka djelatnost u hrvatskoj židovskoj zajednici – 1987. izašao je prvi broj "Biltena Židovske općine Zagreb". Od 1997. godine "Bilten" je preimenovan u "Ha-kol" – "Hebrejski glas" te postaje glasilo čitave židovske zajednice u Hrvatskoj. Od 1993. izlazi časopis za kulturu "Novi Omanut", isprva samo kulturni prilog "Biltenu", a potom se osamostaljuje. U svim ovim izdanjima dosta je prostora posvećivano povijesnim temama.

Godine 1995. Židovska općina Zagreb organizirala je u povodu 50. obljetnice pobjede nad fašizmom veliki znanstveni skup "Antisemitizam – holokaust – antifašizam". Prilozi s tog skupa objedinjeni su u istoimenom zborniku kojim je pokrenuta biblioteka "Studia Judaico-Croatica"; kasnije je knjiga većim dijelom prevedena na engleski jezik. Novi značajan znanstveni i kulturni događaj bilo je obilježavanje 190. godišnjice osnutka općine, organizirano u studenom 1996. godine. Četrdeset referata objavljeno je u zborniku "Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj". Na izložbi o zagrebačkoj sinagogi izložena je i kompjutorska simulacija sinagoge srušene 1941/2. godine.¹⁸ Ta događanja tisak je vrlo dobrohotno ocijenio kao "utemeljenje povjesnice Židova u Hrvatskoj",¹⁹ ali se čini da je zakasnio otprilike desetljeće.

U posljednjih nekoliko godina, dakle, na samom početku 21. stoljeća, objavljena su tri djela o povijest Židova u tri male sredine, na tri kraja Hrvatske. To su knjige *Luka spasa, Židovi u Veloj Luci od 1937. do 1943. godine* Zvonka Maričića (Vela Luka 2002, 192 str.), *Židovi u Vinkovcima i okolici* Tome Šalića (Osijek-Zagreb 2002, 488 str.) i *Židovi novogradiškog kraja* Vjekoslava Žugaja (Zagreb 2001, 122 str.). Naredne retke posvećujem tim trima i još dvjema knjigama. Ovoga puta, nažalost, ne mogu se baviti pojedinačnih raspravama i tekstovima, kojih ima mnogo i od kojih je dobar dio vrlo kvalitetan.

Iako se sve tri bave praktično istom temom, radi se o knjigama vrlo različite koncepcije, dijelom i zbog toga što su povijesti židovske nazočnosti na tim prostorima bile bitno različite.

¹⁷ Vidi, *Židovi na tlu Jugoslavije*, katalog izložbe, Zagreb 1988; *Jews in Yugoslavia*, catalogue of the exhibition, Zagreb 1989; Ovdje dajem samo sumaran pregled publikacija i najvažnijih priloga: periodika u Beogradu (Jevrejski pregled, Zbornik Jevrejskog istorijskog muzeja) i Zagrebu (Bilten Židovske općine Zagreb, Ha-Kol, Novi Omanut) daje mnoge i vrlo raznorodne informacije o različitim aspektima židovske povijesti. O holokaustu i drugim aspektima Drugoga svjetskoga rata: I. Goldstein – S. Goldstein, *Holokaust u Zagrebu*, Zagreb 2001; *Jevreji iz Jugoslavije ratni vojni zarobljenici u Nemačkoj*, ur. Ž. Lebl, Tel Aviv 1995; Memoari su također značajni: *Mi smo preživeli, Jevreji u Holokaustu*, ur. A. Gaon, Beograd 2001; *Obitelj – Mišpaha*, ur. J. Domaš, Zagreb 1996; C. Danon, *Sasečeno stablo Danonovih – Sećanje na Jasenovac*, Beograd 2000; I. Jakovljević, *Koncligor na Savi*, Zagreb 1999. Vidi o različitim temama: M. Švob, *Židovi u Hrvatskoj, Migracije i promjene u židovskoj populaciji*, Zagreb 1997; M. Kolar-Dimitrijević, *Prvo zagrebačko dobrotvorno društvo – Društvo čovječnosti 1846-1946*, Zagreb 1998; M. Mihajlović, *Jevrejska omladinska društva na tlu Jugoslavije 1919-1941*, Beograd 1995; M. Frejdenberg, *Jewish Life in the Balkans (15th to 17th centuries)*, Tel Aviv 1999.

¹⁸ Knežević, S., *Zagrebačka sinagoga*, katalog izložbe, Zagreb 1996.

¹⁹ *Vjesnik*, Zagreb, 5. 12. 1996, 11. 12. 1996.

Luka spasa Zvonka Maričića nosila je u radnoj verziji naslov *Židovi u Veloj Luci od 1937. do 1943. godine*.

Radi se o značajnom segmentu povijesti otoka Korčule i hrvatskih, bosanskohercegovačkih i srbijanskih Židova koji su zbog učenja ribarenja ili kao izbjeglice pred ustašama i nacistima boravili u Veloj Luci u šest prijeratnih i ratnih godina. Godine 1937. u Veloj Luci osnovana je tzv. pomorska hahšara – dobrovoljni rad židovskih omladinaca sa ciljem da nauče ribariti. Bila je to svojevrsna priprema cionistički orijentiranih krugova za emigraciju u Palestinu, jer se smatralo da novim emigrantima trebaju ne intelektualna, već konkretna znanja o poljoprivrednim i sličnim zanimanjima, kako bi se Židovi vratili korijenima svoje egzistencije. Od ljeta 1941. Židovi su stizali u Velu Luku i u druga mjesta na otoku Korčuli kao izbjeglice iz Nezavisne Države Hrvatske. Vela Luka, ali i otok Korčula, iskazali su se u to doba velikom i nesebičnom pomoću.

Literatura o ovoj i srodnim temama u posljednjih pola stoljeća nije zanemariva; židovskim izbjeglicama na raznim dijelovima Hrvatskog primorja i Dalmacije bavili su se i stručnjaci i preživjeli u svojim memoarima. Međutim, nikada do sada nije boravak izbjeglica na jednom užem području obrađen s toliko detalja.

Knjiga *Luka spasa* je temeljena na vrlo različitom, dosad uglavnom nepoznatom arhivskom materijalu, konzultiranju vrlo različite bibliografije, te, što je posebno značajno, na svjedočenjima osoba koji su bili sudionici tih događaja. Da ta svjedočanstva Zvonko Maričić proteklih godina nije prikupio, vjerojatno bi bila zauvijek izgubljena. Spoj podataka iz arhivalija, iz svjedočenja te iz literature vrlo je vješto izbalansiran, što je sukladno suvremenim metodološkim trendovima. Vrlo je dobro odmjerjen i odnos između prikaza velolučkih i korčulanskih s jedne i općih prilika s druge strane.

Osim toga, tekst Zvonka Maričića pisan je jednostavno, tako da se vrlo lako čita. On je lišen ideoloških opterećenja bilo koje vrste, kakvima je u proteklim desetljećima literatura obilovala. Upravo je zadržavajuće koliko je truda uložila, i kakav je dobar rezultat polučila osoba koja živi izvan velikih središta, uglavnom bez direktnog doticaja s profesionalnim istraživačima.

Knjiga *Židovi u Vinkovcima i okolici* Tome Šalića opisuje povijest lokalne židovske zajednice od trenutka njezina nastajanja šezdesetih godina 19. stoljeća (odnosno, od još ranijeg vremena, kada se Židovi naseljavaju na širem prostoru), pa sve do njezina gotovo potpunog nestanka tijekom holokausta 1941-1945. godine. Knjiga je podijeljena na nekoliko poglavlja – "Useljavanje u 19. stoljeću", "Gospodarstvo", "Kultura i sport", "Vjerski život" te "Holokaust". Pa ipak, više od polovine knjige (35-330) otpalo je na poglavlje "Židovske obitelji u Vinkovcima i okolici" u kojoj je Šalić svoju upornost i sistematičnost doveo praktički do savršenstva – uspio je do u detalje rekonstruirati povijest oko 400 židovskih obitelji. Za najznačajnije je, poput Kadelburga, napravio i genealogiju. Koristio je različite arhive, kako u Vinkovcima, tako i u Zagrebu i Osijeku, potom novinsku građu te iskaze danas još živih pripadnika zajednice i starijih Vinkovčana.

Židovska zajednica u Vinkovcima je, kao i u drugim sjevernohrvatskim i slavonskim gradovima i gradićima, u drugoj polovini 19. i početkom 20. stoljeća na mnoge načine značajno pridonijela razvitku grada. Ona je dala i mnoge značajne ličnosti, između ostalih i Davida Frankfurtera (1909-1982), sina vinkovačkog nadrabina Ma-

vra, koji je postao svjetski poznat 1936. kada je u švicarskom Davosu ubio nacističkog dužnosnika – gaulajtera Wilhelma Gustlofa. Iako su židovski krugovi i mnogi u svijetu tražili da se Frankfurter oslobodi, odnosno da kazna bude što manja, osuđen je na 18 godina zatvora. Jedna od verzija Hitlerove propagande bila je da su židovski krugovi u Hrvatskoj, poglavito u Vinkovcima, skovali zavjeru i nagovorili Davida na ubojstvo; bila je to notorna neistina, David je djelovao posve sam.

Baš kao i za Maričića, i za Šalića je karakteristično da je vrlo produktivan autor, ali da se istraživanjima počeo baviti u zrelim godinama.

Židovi novogradiškog kraja Vjekoslava Žugaja ne opisuje samo židovsku zajednicu Nove Gradiške, nego se bavi i Požeškom županijom u cjelini, naseljavanjem Židova u grad Požegu, statističkim pokazateljima i demografskim kretanjima, razvitkom trgovine i obrta. Poseban predmet Žugajeva interesa je židovska zajednica u nedalekom Cerniku koja se postupno preseljavala u Novu Gradišku. Jasno je da najviše pozornosti posvećeno židovskoj zajednici u Novoj Gradiški, odnosno nekima od njezinih najistaknutijih članova, poput trgovca, željezara i poduzetnika Emanuela Wachslera ili tiskara, urednika i nakladnika Mavra Bauera. U Bauerovoj tiskari je svoj list štampao novogradiški odvjetnik Milovan Žanić, kasniji ministar u NDH. Po Mavri Baueru danas je nazvana jedna novogradiška ulica.

Sve tri knjige, i Maričićeva, i Šalićeva, i Žugajeva, rezultat su silnoga autorskog truda i velike ljubavi prema temi. Napisane u posljednji trenutak, u godinama kada još ima ljudi koji mogu svjedočiti o nestalim zajednicama i kada ima čitalaca koje te teme mogu zanimati.

Posve svjež i neočekivan, ali i dragocjen doprinos židovskoj povijesti i analizi sadašnjeg položaja židovske zajednice stigao je iz Finske. Ari Kerkkänen diplomirao je jezike na Sveučilištu u Helsinkiju, potom služio u finskoj vojsci u misijama UN-a u Libanonu, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, na Kosovu. Na tim misijama naučio je hebrejski i hrvatski, zainteresirao se za židovsku zajednicu na prostoru bivše Jugoslavije, počeo je svoje istraživanje u Osijeku, nastavio u Zagrebu, Splitu, Beogradu, Sarajevu, potom i u inozemstvu, ponajprije u Jeruzalemu. Iz tog napora proizašao je doktorat koji je već i prije same obrane na sveučilištu u Helsinkiju bio oblikovan u knjigu *Yugoslav Jewry : Aspects of Post-World War II and Post-Yugoslav Developments* (Helsinki, 2001).

Glavni cilj Kerkkänenova istraživanja i teksta bio je da objasni procese koji su se odigrali unutar židovske zajednice na prostoru bivše Jugoslavije nakon Drugoga svjetskoga rata te u vrijeme i nakon raspada nekadašnje države te da definira kako se oblikovao židovski identitet pod utjecajem tih događaja. Autor skromno ističe da njegov rad nije historičarski; radi se zapravo o interdisciplinarnom djelu – između historije, sociologije i antropologije, baš kako zahtijeva suvremena metodologija.

Autor je koristio bogatu bibliografiju, radio u arhivima u mnogim mjestima bivše Jugoslavije i intervjuirao više desetaka osoba. Tako je svoja saznanja mogao provjeravati na više razina i dobio vrlo izbalansirani tekst. On je utoliko vredniji što je Kerkkänen živio dugo godina u Zagrebu, Sarajevu i drugdje, upoznao ljude i njihov mentalitet, zna jezike (uključujući i hebrejski), što je za istraživače koji istražuju hrvatsku povijest ili povijest šire regije rijetkost.

Kerckänen je dobro uočio da je antifašistički (partizanski) pokret na jugoslavenskom prostoru bio autohton, pa da je i jugoslavenski komunizam isto tako bio autohton (96-97), za razliku od situacije u drugim komunističkim zemljama. Židovi su u velikom broju, u postotku mnogo više negoli drugdje u Evropi, sudjelovali u tom pokretu. Iz tih činjenica Kerckänen zaključuje kako je transformacija židovske zajednice iz vjerske u nacionalnu bila lakša. Dodatan poticaj takvoj transformaciji dala je i činjenica da je predratna židovska zajednica, pripadajući uglavnom srednjem građanskom sloju, vrlo malo polagala pažnje vjeri i vjerskim poslovima te da je u njoj bilo i vrlo jako lijevo krilo cionističkog pokreta.

Analiza organizacijskih problema nakon 1945. godine jedna je od značajnih tema knjige (37 i d.). Osnovni problem bio je kako pronaći preživjele, kako im osigurati egzistenciju, kako ponovno organizirati život zajednice. Knjiga se bavi i emigracijom u Izrael, odnosno načinom na koji su oni koji su ostali u Jugoslaviji, uspjeli prebroditi odlazak polovine zajednice.

Autor objašnjava kako su samocenzura, suzdržanost, konformizam bili jedna od glavnih značajki života židovske zajednice tijekom povijesti, pa onda i na prostoru koji je on istraživao.

Kerckänenova metoda i tekst mogu se koristiti kao polazni model za istraživanje drugih židovskih zajednica, pa čak i drugih etničkih i vjerskih skupina na području nekadašnje socijalističke Evrope. Vrijednost ove knjige je i stalna autorova ambicija da razumije zbivanja u širem kontekstu; on naglašava sličnosti i razlike u događajima u odnosu na druge židovske zajednice na prostoru srednje i jugoistočne Evrope. Naposljetku, jedina negativna činjenica jest da će materijalne prilike i nemogućnost zapošljavanja, po svemu sudeći, spriječiti Kerckänenova da se nastavi baviti istraživanjima na našem prostoru.

Konačno, valja spomenuti i knjižicu Zlatka Karača *Arhitektura sinagoga u Hrvatskoj u doba historicizma* (Zagreb 2000, 52 str.) koja po prvi puta donosi osnovne informacije o sinagogama, srušenima i sačuvanima, na teritoriju Hrvatske. Karač i dalje radi na istom projektu, najavljuje skoro objavljivanje velike monografije u kojoj će s arhitektonskog i kulturno-povijesnog aspekta biti obrađena cjelokupna sinagogalna baština u Hrvatskoj.

Karačeva knjiga samo je jedna od nekoliko o židovskoj povijesti i kulturi koju valja očekivati i radovati joj se.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

34-35-36

ZAGREB 2001-2004

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača

Neven Budak

Redakcija

Ivo Goldstein
Borislav Grgin
Mirjana Matijević-Sokol
Nenad Moačanin
Boris Olujić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednik

Mario Strecha

Tajnik redakcije

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica
Iva Makvić

Tisak
Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje završeno u srpnju 2004. godine

Naklada
400 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 34-35-36
/ [uređivački odbor Mario Strecha... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
2002.-2004. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X